

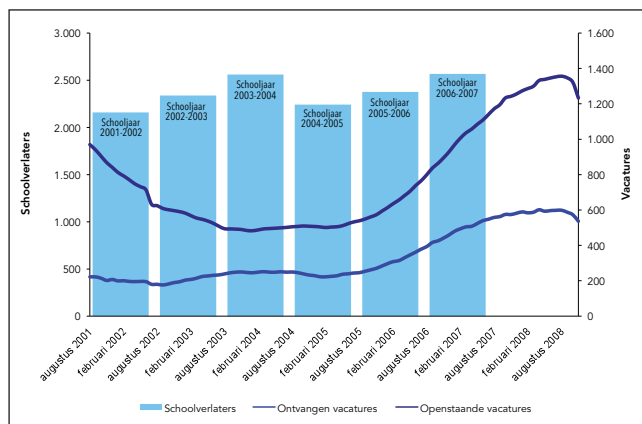
Duizend ingenieurs op zoek naar werk

Spreekt men over knelpuntberoepen in Vlaanderen dan komt het tekort aan ingenieurs¹ bijna altijd aan bod. De ingenieursberoepen staan dan ook sinds de allereerste studie 'Knelpuntberoepen' uit 1989, met uitzondering van 1994, jaarlijks opnieuw op de knelpuntenlijst. Naar de oorzaken van dit probleem hoeft niet lang gezocht te worden. Sinds de jaren '80 is het aantal studenten dat voor een opleiding tot ingenieur kiest gehalveerd, de afgelopen jaren is het aantal vacatures voor ingenieur verdubbeld. En toch telt VDAB nog meer dan duizend werkloze ingenieurs. Enkele structurele gebreken van de Vlaamse arbeidsmarkt verklaren deze paradox.

Werkgevers op zoek naar ingenieurs

Grafiek 1 toont dat de vraag naar ingenieurs de afgelopen jaren sterk is gestegen. Het aantal ontvangen en openstaande vacatures bij VDAB (exclusief uitzendopdrachten) is verdubbeld tijdens de voorbije jaren². Sinds december 2006 telt VDAB maandelijks meer dan duizend openstaande vacatures voor ingenieur. Het aantal openstaande vacatures voor ingenieurs was nooit eerder zo hoog als in 2008.

Grafiek 1: Evolutie van schoolverlaters en vacatures (voortschrijdende gemiddeldes)

Aan de aanbodzijde is er geen sprake van een dergelijke groei. Het aantal jongeren dat met een diploma van ingenieur de schoolbanken verlaat schommelt jaarlijks tussen 2.100 en 2.600. De cijfers op langere termijn tonen echter een veel dramatischer beeld. Van de meer dan 5.000 generatiestudenten eind jaren '80 schieten er vandaag niet eens meer 2.400 over.³

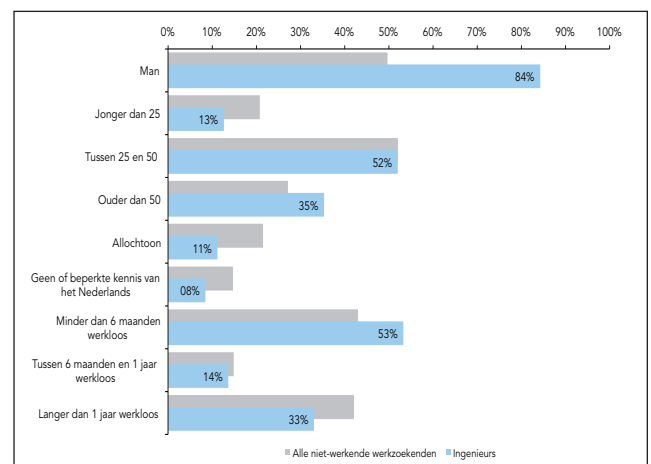
Door een tekort aan schoolverlaters zijn vraag en aanbod bijgevolg al jaren niet meer in balans. Dit is niet toevallig. De meeste studenten industrieel ingenieur komen vandaag uit het TSO. De dalende studentenaantallen voor de ingenieursopleidingen kunnen dus herleid worden tot het algemene gebrek aan interesse bij jongeren voor wetenschap, techniek en het technisch secundair onderwijs. Ingenieur is slechts één van de ondertussen vele beroepen die daarom jaarlijks op de knelpuntenlijst staan.

Een binnenlands tekort kan gecompenseerd worden door het aantrekken van buitenlandse arbeidskrachten. Dat werkgevers voor hooggeschoolde functies steeds vaker beroep doen op buitenlanders blijkt uit de statistieken die de Vlaamse overheid bijhoudt over het aantal afgeleverde arbeidskaarten⁴. In tien jaar tijd is het aantal arbeidskaarten B uitgereikt voor hooggeschoolden en leidinggevendens verdubbeld (4.079 in 2007 - al dan niet gedetacheerd). Uiteraard gaat het slechts bij een fractie van deze buitenlandse arbeidskaarten om ingenieurs. Vanaf 2006 is het ook makkelijker om ingenieurs in nieuwe EU-lidstaten te rekruteren, al blijkt uit de cijfers dat hier nog niet massaal van gebruik werd gemaakt (8 ingenieurs in 2006, 61 in 2007).

Ingenieurs op zoek naar werk

Tegenover een continu stijgende vraag staat dus een stagnerend of zelfs dalend aanbod. Toch bestaat er ook voor de ingenieursberoepen nog steeds een beperkte arbeidsreserve. Eind november 2008 telde het werkzoekendenbestand van VDAB 1047 niet-werkende werkzoekenden met een diploma van ingenieur⁵. Daarbovenop waren er ook nog eens 60 werklozen met een buitenlands hoger diploma die aangaven tewerkstelling als ingenieur te ambiëren.

Grafiek 2: Kenmerken van werkzoekende ingenieurs (Vlaanderen, november 2008)

¹ Alle cijfers in deze Ontcijfert hebben betrekking op industriële en burgerlijke ingenieurs. De bio-ingenieurs werden niet meegeteld.

² VDAB heeft geen beeld van de totale vacatuuremarkt voor ingenieurs. Bedrijven die bijvoorbeeld hun vacature proberen in te vullen door jongeren rechtstreeks van de schoolbanken te plukken, melden hun vacatures niet altijd bij VDAB.

³ Een generatiestudent is een student die zich voor het eerst inschrijft en op 1 februari nog steeds als student is ingeschreven. Zie ook Agoria, 'Aantal ingenieursstudenten status-quo, nog minder meisjes', 2007.

⁴ Jaarrapport 2007, Arbeidskaarten en arbeidsvergunningen. http://www.werk.be/wg/werknemers_buitenlandse_nationaliteit/statistiek-jaarrapporten.htm

⁵ Deze cijfers verschillen van de cijfers voor de werkzoekenden naar beroep op Arvastat. Dit omdat een selectie op basis van diploma voor een beroep als ingenieur nauwkeuriger is dan een selectie op basis van beroepsaspiraties.

Met 84% zijn veruit de meeste werkzoekende ingenieurs **mannen**. Niet onlogisch: meer dan 80% van de schoolverlaters met een ingenieursdiploma zijn mannen. Van een oververtegenwoordiging van mannelijke ingenieurs in de werkloosheid is dus geen sprake. Wanneer slechts 62 van de 1672 leerlingen in de studierichting 'industriële wetenschappen' meisjes zijn (TSO – schooljaar 2006-2007) is het ook niet meer dan logisch dat vrouwen ondervertegenwoordigd zijn bij de ingenieurs. Werkzoekende ingenieurs **ouder dan 50** zijn wel duidelijk oververtegenwoordigd (35%). Dit is typisch voor veel technische knelpuntberoepen. Het aantal werkzoekende technisch geschoolden jonger dan 50 daalde de afgelopen jaren sterk, terwijl het aantal ouderen lang constant bleef. Oudere ingenieurs zijn mogelijk, meer nog dan andere 50-plussers, te duur geworden voor de werkgevers. Door de snelle technologische evolutie kan een gebrek aan bijscholing tijdens de loopbaan of een periode van inactiviteit als ingenieur ervoor zorgen dat men niet langer onmiddellijk inzetbaar is voor het beroep. Een rijkge vulde carrière of een zeer gunstige uitstapregeling kan ook elke financiële motivatie om opnieuw aan de slag te gaan doen verdwijnen. Het lage aantal jongeren verrast niet. De meeste studenten uit ingenieursopleidingen verlaten de schoolbanken met een contract op zak en komen nooit in de statistieken van VDAB terecht.

Het aandeel werkzoekende ingenieurs van **allochtone origine**⁶ is, hoewel lager dan het algemene gemiddelde, met 11% toch nog relatief hoog. De ingenieurs met een buitenlands diploma verklaren dit hoge cijfer. Laten we deze werkzoekenden buiten beschouwing dan daalt het aandeel allochtonen tot onder de 8%.

Het aandeel werkzoekende ingenieurs met weinig of geen kennis van het **Nederlands** bedraagt 8,5%. De werkzoekenden met een buitenlands diploma verklaren ook dit relatief hoge cijfer. Zonder deze werkzoekenden daalt dit percentage tot onder de zes procent.

De cijfers over de **werkloosheidsduur** zijn eveneens typerend voor een knelpuntberoep. Bijna zes op tien ingenieurs zit minder dan zes maanden zonder werk. De meeste van deze werkzoekenden bevinden zich in een periode van zeer tijdelijke werkloosheid tussen twee periodes van tewerkstelling of in afwachting van een eerste contract. Deze werkzoekenden verdwijnen doorgaans zeer snel uit de werkloosheidsstatistieken.

Toch is 33%, ofwel 366 werkzoekende ingenieurs, al langer dan één jaar werkloos. Deze groep, die voor twee derde uit 50-plussers bestaat, zal veel minder vlot aan een nieuwe baan raken. Langdurige werkloosheid bij werkzoekenden met een gegeerd diploma heeft immers nefaste gevolgen. Werkgevers zullen zich, meer nog dan bij andere sollicitanten, vragen stellen bij grote lacunes in het CV van een ingenieur.

Op zoek naar oplossingen

Het tekort aan ingenieurs is niet zomaar een van de vele problemen van de huidige arbeidsmarkt. Dit probleem is illustratief voor twee structurele gebreken van de Vlaamse economie: de werkzaamheidsgraad van ouderen ligt veel te laag en jongeren hebben onvoldoende interesse voor wetenschap en techniek.

Hoewel werkgevers al jaren smeken om meer ingenieurs en het steeds moeilijker wordt om vacatures voor hooggeschoolde technische experts in te vullen, slagen honderden oudere ingenieurs er niet of nauwelijks in om uit de werkloosheidsstatistieken te verdwijnen. Het loonverschil tussen een starter en een oudere werknemer is zo groot dat ouderen voor veel werkgevers te duur blijven.

Anderzijds zijn sommige vervroegde uitstapregelingen zo voordelig dat ze werkzoekenden elke motivatie om opnieuw naar werk te zoeken ontnemen. Niet alleen lage lonen kunnen leiden tot een werkloosheidsval. Dat zelfs werkzoekende ingenieurs ouder dan 50 vaak langer dan één jaar werkloos blijven is tekenend.

De interesse voor techniek en wetenschap blijft aan de andere kant van de leeftijds piramide te laag. Omdat te weinig leerlingen het onderwijs (TSO, hogeschool of universiteit) verlaten met een technisch diploma, raken vacatures voor technische profielen doorgaans moeizaam ingevuld. Het motiveren van meer meisjes en jongens om hun talenten in wetenschap en techniek te verzilveren in het onderwijs en op de arbeidsmarkt blijft noodzakelijk.

Deze gebreken kunnen via opgedreven arbeidsbemiddeling alleen niet geredimeerd worden. Van de huidige vaak laaggeschoolde arbeidsreserve kan men immers geen ingenieurs maken.

VDAB staat echter niet machteloos. Met acties zoals 'actief 50+' ondersteunt VDAB oudere werkzoekenden bij de zoektocht naar een nieuwe baan. De sluitende aanpak, de intensieve opvolging en begeleiding van werkzoekenden, zal vanaf 2009 gradueel uitgebreid worden naar werkzoekenden ouder dan 50. De tewerkstellingspremie van de Vlaamse overheid maakt het aanwerven van werkzoekende ouderen financieel interessanter.

Om de interesse van jongeren voor wetenschap en technologie te verhogen organiseert VDAB, in samenwerking met onderwijs en sectoren, 'doedagen' voor jongeren uit het laatste jaar van het middelbaar onderwijs. Experimenteren met techniek moet jongeren aanzetten om een bewuste keuze te maken voor een technisch georiënteerde studieloopbaan. Meer jongeren die in het secundair onderwijs hun technische en wiskundige talenten ontwikkelen, zal automatisch leiden tot hogere studentenaantallen in de technische studiegebieden van het hoger onderwijs.

Om internationaal te kunnen concurreren is continu inzetten op ontwikkeling en innovatie noodzakelijk. Een tekort aan ingenieurs en technisch geschoold personeel is daarom bijzonder gevaarlijk. Wil men het huidige sociale model betaalbaar houden dan moeten meer ouderen werken. Dat zelfs oudere ingenieurs slechts moeizaam uit de werkloosheid verdwijnen, bewijst dat Vlaanderen nog een lange weg te gaan heeft. Ingrijpende maatregelen dringen zich op. Middenin een economische crisis, in tijden van scherper wordende internationale concurrentie en met de vergrijzing voor de deur, is aarzelen geen optie.

Meer informatie:

VDAB, Studiedienst,
Keizerslaan 11, 1000 Brussel
Tel. 02 506 13 76 - 011 26 48 55
E-mail: studiedienst@vdab.be
www.vdab.be/trends/ontcijfert/

⁶ VDAB beschouwt een werkzoekende als allochtoon indien de huidige nationaliteit of een vorige nationaliteit een nationaliteit is van buiten de EU.